

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
LATVIEŠU VALODAS INSTITŪTS

LATVIEŠU VALODAS DIALEKTU ATLANTS

FONĒTIKA

LATVIAN LANGUAGE INSTITUTE
OF THE UNIVERSITY OF LATVIA

THE ATLAS OF THE LATVIAN DIALECTS

PHONETICS

RĪGA, 2013

SATURS

Priekšvārds	8
Latviešu valodas dialektu atlanta Fonētikas daļas izveide	9
Atlanta materiālu vākšanas programma.....	9
Atlanta izlokšņu tīkls	9
Atlanta avoti, izlokšņu materiālu vākšana un to pārbaude	10
Kartes un kartografēšana	11
Komentāri	12
Fonētiskā transkripcija.....	13
<i>Uzsvars</i>	13
<i>Zilbes intonācijas</i>	13
<i>Patskaņu apzīmējumi</i>	15
<i>Divskaņu apzīmējumi</i>	16
<i>Līdzskaņu apzīmējumi</i>	17
Izmantotie avoti, to saīsinājumi	17
Izlokšņu publicētie apraksti un plašākie pētījumi.....	20
Citi saīsinājumi	26
Izlokšņu apzīmējumi.....	26
Izlokšņu rādītājs.....	29
Latviešu valodas dialektu atlanta Fonētikas daļas kartes un komentāri	31
I karte. Latviešu valodas dialekti un izlokšņu grupas.....	31
II karte. Izlokšņu tīkls. Latvijas etnogrāfiskie novadi	31
III karte. Izlokšņu publicēto aprakstu un plašāko pētījumu karte	31
Akcenti un intonācijas	32
IV karte. Zilbes intonācijas.....	32
1.karte. 2.jaut. - <i>māsa : mās̄a; mēness : mēness; piēns : piēns</i>	32
2.karte. 3.jaut. - <i>kūoks : kuōks²; meīta : meīta²</i>	33
3.karte. 4.jaut. - <i>luōgs : luōgs; gal̄ds : gal̄ds</i>	33
4.karte. 5.jaut. - <i>būd(a) : bū:d(a)</i>	33
5.karte. 6.jaut. - <i>kād(a) : kâ:d(a); uōg(a)s : uô:g(a)s</i>	34
6.karte. 7.jaut. - <i>dab(a) : dâb(a); kaz(a) : kâz(a)</i>	34
7.karte. [27.jaut.] - <i>dedzinât : dedzinât : dedzinât</i>	34

8.karte. [25.jaut.] - redzēt : redzēt : redzēt; sēdēt : sēdēt : sēdēt	35
9.karte. [255.aut.] - mēluôt : mēluôt : mēlūt	35

Vokālisms 35

Saknes zilbju vokālisms 35

10.karte. 16a.jaut. a - lapa : lopa; daba : doba; galva : golva.....	35
11.karte. 16b.jaut. a - vasara : vosara : vosora; vakars : vokars : vokors.....	37
12.karte. 16c.jaut. a - rakstīt : rokstīt; galviņa : golviņa; zaļš : zoļš.....	38
13.karte. 17a.jaut. a - sari : sēri.....	39
14.karte. 17b.jaut. a - sarkans : sērkans; sarma : sēрма.....	40
15.karte. 17c.jaut. a - nagla : nēgla; ragavas : rēgavas.....	41
16.karte. 18.jaut. ā - māli : māli : moali : muoli; sālīt : sōlīt : soālīt : suolīt; āda : ōda : oada : uoda; kāpt : kōpt : koapt : kuopt	42
17.karte. 19.jaut. ā - āmurs : ēmurs; pārsla : pērsla	44
18.karte. 20a.jaut. ę - vēcs : vacs	45
19.karte. 20b.jaut. ē - tēvs : tāvs; dēls : dāls	46
20.karte. 21a.jaut. ē - mēle : mēlē, dzērve : dzērvē.....	46
21.karte. 21b.jaut. ē - vēzis : viez(i)s; dēlis : diel(i)s; klēts : kliets.....	48
22.karte. 22.jaut. ē - pēc : peic, sēž : seīž.....	49
23.karte. 23a.jaut. e - mest : mēst : mast; celt : cēlt	50
24.karte. 23b.jaut. ē - ēst : ēst; sēt : sēt	50
25.karte. 24.jaut. e - mesties : mēsties; celties : cēlties	51
26.karte. 25.jaut. e, ē - tecēt : tēcēt : tacāt; sēdēt : sēdēt; redzēt : rēdzēt	52
27.karte. 26.jaut. e, ē - redzēties : rēdzēties; precēties : prēcēties; vēlēties : vēlēties	53
28.karte. 27.jaut. e, ē - dedzināt : dēdzināt; bēdzināt : bēdzināt; ēdināt : ēdināt.....	55
29.karte. 28a.jaut. e - (cerēt): viņš cer : cēr.....	57
30.karte. 28b.jaut. e - (derēt): viņš der : dēr.....	58
31.karte. 28c.jaut. e - (drebēt): viņš dreb : drēb	58
32.karte. 28d.jaut. e - (peldēt): viņš peld : pēld	59
33.karte. 29.jaut. e, ē - dega : dēga : daga; bēga : bēga : bāga.....	60
34.karte. 30.jaut. ē - skrējuši : skrējuši; lējuši : lējuši	61
35.karte. 31.jaut. ē - (grāmatas) sējums : sējums; (labības) sējums : sējums	62
36.karte. 33.jaut. ę, ē - veci tēvi : vēci tēvi; veciem tēviem : vēciem tēviem.....	63
37.karte. 34.jaut. ę, ē - sēta, sētiņa : sētiņa; bērnš, bērniņš : bērniņš.....	64
38.karte. 34.jaut. e - cēlms, celmiņš : cēlmiņš	65
39.karte. 36a.jaut. e - nezīnu : nēzīnu : nīzīnu; nedzīvs : nēdzīvs; neviens : nēviens; nediena : nēdiena	66
40.karte. 36b.jaut. e - nerēdzu : nērēdzu; nevaru : nēvaru; nelabs : nēlabs; nelaime : nēlaimē	67

41.karte. 37.jaut. <i>e</i> - <i>desmitais</i> : <i>dešmitais</i>	68
42.karte. 38a.jaut. <i>e</i> - <i>es</i> : <i>ēs</i> : <i>as</i>	69
43.karte. 38b.jaut. <i>ē</i> - <i>mēs</i> : <i>mēs</i> : <i>mes</i>	69
44.karte. 39a.jaut. <i>e</i> - <i>bet</i> : <i>beṭ</i> ; <i>bez</i> : <i>bēz</i> ; <i>pret</i> : <i>preṭ</i>	70
45.karte. 39b.jaut. <i>ē</i> - <i>vēl</i> : <i>vēl</i>	70
46.karte. 42.jaut. <i>i</i> - <i>vilks</i> : <i>vylks</i> ; <i>miza</i> : <i>myza</i>	71
47.karte. 43.jaut. <i>i</i> - <i>zivs</i> : <i>zivs</i> ; <i>sivēns</i> : <i>suvēns</i> ...; 44.jaut.: <i>dibēns</i> : <i>dubēns</i>	72
48.karte. 45.jaut. <i>ī</i> - <i>vīrs</i> : <i>veirs</i> ; <i>rīts</i> : <i>reits</i> ; <i>dzīvs</i> : <i>dzeivs</i>	73
49.karte. 48.jaut. <i>ū</i> - <i>cūka</i> : <i>ceuka</i> : <i>cyuka</i> : <i>couka</i> ; <i>ūdēns</i> : <i>yudēns</i> : <i>oudēns</i>	74
Saknes zilbju divskaņi.....	75
50.karte. 49.jaut. <i>ai</i> - <i>maize</i> : <i>moize</i> ; <i>aiz</i> : <i>oiz</i> ...; 50.jaut.: <i>gaisma</i> : <i>geisma</i> ; <i>gailis</i> : <i>geilis</i> ; <i>kails</i> : <i>keils</i> ; <i>skaida</i> : <i>skeida</i>	75
51.karte. 51.jaut. <i>au</i> - <i>saule</i> : <i>sāule</i> : <i>soule</i> : <i>sōl(e)</i> ; <i>braukt</i> : <i>brāukt</i> : <i>broukt</i>	76
52.karte. 52.jaut. <i>ei</i> - <i>meita</i> : <i>mēita</i> : <i>maita</i> : <i>mē(i)ta</i> ; <i>teikt</i> : <i>tēikt</i> : <i>tē(i)kt</i>	77
53.karte. 53a.jaut. <i>ie</i> - <i>sieva</i> : <i>sīva</i> ; 53b.jaut.: <i>zieds</i> : <i>zīds</i> ; 55d.jaut.: <i>sievīņa</i> : <i>sie^eviņa</i> : <i>siēviņa</i> : <i>sīveņa</i> ; <i>pieci</i> : <i>pie^eci</i> : <i>piēci</i>	78
54.karte. 54a.jaut. <i>uo</i> - <i>kuoks</i> : <i>kūks</i> ; 54b.jaut.: <i>sluota</i> : <i>slūta</i> ; <i>uozuols</i> : <i>ūzuls</i> ; 55e.jaut.: <i>zuobi</i> : <i>zuo^ebi</i> : <i>zuēbi</i> ; <i>ruoze</i> : <i>ruo^eze</i> : <i>ruēze</i>	80
Palatālā pārskana.....	81
55.karte. 55a.jaut. <i>a</i> - <i>acis</i> : <i>a^ccis</i> : <i>ēcis</i> ; <i>maziņš</i> : <i>mā^cziņš</i> ; <i>sacīt</i> : <i>sa^ccīt</i>	81
56.karte. 55b.jaut. <i>ā</i> - <i>rādīt</i> : <i>rā^edīt</i> : <i>rēdīt</i> ; <i>māsiņa</i> : <i>mā^esiņa</i> : <i>mēsiņa</i>	82
57.karte. 55c.jaut. <i>u</i> - <i>upe</i> : <i>u^epe</i> : <i>u^epe</i> ; <i>muciņa</i> : <i>mu^cciņa</i> : <i>mu^eeciņa</i>	82
♦ sk. 51.karti. 51.jaut. <i>au</i> - <i>saule</i> : <i>sēule</i> ; <i>braukt</i> : <i>brēukt</i>	
♦ sk. 53.karti. 55d.jaut. <i>ie</i> - <i>sievīņa</i> : <i>sie^eviņa</i> : <i>siēviņa</i> ; <i>pieci</i> : <i>pie^eci</i> : <i>piēci</i>	
♦ sk. 54.karti. 55e.jaut. <i>uo</i> - <i>zuobi</i> : <i>zuo^ebi</i> : <i>zuēbi</i> ; <i>ruoze</i> : <i>ruo^eze</i> : <i>ruēze</i>	
Anaptikse.....	83
58.karte. 56.jaut. <i>r</i> - <i>vārna</i> , <i>var^ana</i> : <i>varana</i> : <i>var^ana</i> ; <i>dārzs</i> : <i>dar^azs</i> ; <i>zirgs</i> : <i>zir^ags</i> : <i>zirags</i> : <i>zir^ags</i> ; <i>zirņi</i> : <i>zir^aņi</i> : <i>zirāņi</i> : <i>zir^aņi</i> ; <i>bērns</i> : <i>ber^ens</i> ; <i>kurpe</i> : <i>kur^ape</i> : <i>kurape</i> ; 57.jaut. <i>l</i> - <i>salna</i> : <i>sal^ana</i> : <i>salana</i> ; <i>ilgi</i> : <i>il^agi</i> ; <i>ceļmi</i> : <i>ceļēmi</i>	83
Patskaņu pagarinājums tautosillabiskā savienojumā ar sonantu <i>r</i>	84
59.karte. 58.jaut. <i>ar</i> - <i>karsts</i> : <i>kārsts</i> ; <i>darbs</i> : <i>dārbs</i>	84
60.karte. 59.jaut. <i>ar</i> - <i>zars</i> : <i>zārs</i>	85
61.karte. 60.jaut. <i>er</i> - <i>dzert</i> : <i>dzērt</i> ; <i>ķert</i> : <i>ķērt</i>	86
62.karte. 62.jaut. <i>ir</i> - <i>mirt</i> : <i>mīrt</i> : <i>miert</i>	87
63.karte. 63.jaut. <i>ir</i> - <i>zirgs</i> : <i>zīrgs</i> : <i>ziergs</i>	88
64.karte. 64.jaut. <i>ur</i> - <i>durt</i> : <i>dūrt</i> : <i>duort</i>	89
65.karte. 65.jaut. <i>ur</i> - <i>purns</i> : <i>puorns</i> ; <i>urbt</i> : <i>ūrbt</i> : <i>uorbt</i>	91
Piedēkļu zilbju vokālisms.....	92
66.karte. 41.jaut. <i>e</i> - <i>ēzērs</i> : <i>ēzars</i> ; <i>vēdērs</i> : <i>vēdars</i> ; <i>arī vēsēls</i> : <i>vēsals</i>	92

67.karte. 46.jaut. īb - <i>barība : bareiba; labība : labeiba</i>	93
68.karte. 32.jaut. e - <i>brūkļēnāji : brūkļēnāji</i>	94
69.karte. 54b.jaut. uol - <i>uozuols : ūzuls; dābuols : duobuls, kuoduols : kūduls; pūpuols : pyupuls; sīpuols : seipuls; vītuols : veituls</i>	95
♦ sk. 26.karti. 25.jaut. ē - <i>tecēt : tēcēt : tacāt; sēdēt : sēdēt; redzēt : rēdzēt</i>	
♦ sk. 27.karti. 26.jaut. ē - <i>redzēties : redzēties; precēties : precēties; vēlēties : velēties</i>	
Gala zilbju vokālisms.....	96
70.karte. 7.jaut. -a - <i>daba : dab^a : dab; kaza : kaz^a : kaz</i>	96
71.karte. 66.jaut. -a - <i>ruoka : ruok^a : ruok' : ruok; lapa : lap^a : lap' : lap</i>	97
72.karte. 67.jaut. -ls, -rs, -ms, -ns, -ks, -ss - <i>kakls, stiprs, cēlms, putns, sēks, īss : kaklis, stipris, cēlmis, putnis, sēskis, īsas</i>	98
73.karte. 68.jaut. -lis - <i>brālis : brāl'is : brāls</i>	98
74.karte. 68.jaut. -mis - <i>kurmīš : kurm'is : kurms</i>	98
75.karte. 68.jaut. -ķis - <i>zaķis : zaķ'is : zaķš</i>	98
76.karte. 69.jaut. -tis - <i>brālītis : brālīt'is; latvietis : latviets</i>	101
77.karte. 70. jaut. -lis, -ris - <i>pavasaris : pavasars...; skruodelis : skruodēls</i>	102
78.karte. 24.jaut. -ties - <i>celtis : celtes : celtis; mesties : mestes : mestis</i>	103
79.karte. 255.jaut.: -āt - <i>runāt : runuot</i>	104
80.karte. 27.jaut.: -āt - <i>dedzināt : dedzinuot; bēdzināt : bēdzinuot; ēdināt : ēdinuot</i>	104
81.karte. 25.jaut.: -ēt - <i>tecēt : tēcēt : tacāt; redzēt : rēdzēt; sēdēt : sēdēt</i>	105
82.karte. 255.jaut.: -uot - <i>mēluot : maluot : mēlūt</i>	106
♦ sk. 34.karti. 30.jaut. -uši - <i>skrējuši : skrējuši; lējuši : lējuši</i>	
Konsonantisms	107
Līdzskaņu savienojumi ar <i>j</i>	107
83.karte. 72.jaut. pj - <i>skapjuos : skapjuos</i>	107
84.karte. 73.jaut. pj - <i>rupja : rupa</i>	108
85. karte. 74.jaut. bj - <i>glābjams : glābjams</i>	109
86.karte. 75.jaut. *kstj - <i>rīkšu : rīkšku : pākšu : pākšku</i>	110
87.karte. 76.jaut. rj - <i>jūra : jūra; 77.jaut.: gara : gaŗa; 78.jaut.: viņš ar : ar; dzer : dzeŗ; sper : speŗ</i>	111
88.karte. 79.jaut. cj - <i>lāca : lāca, lāci : lāci</i>	111
89.karte. 79.jaut. dzja - <i>dadža : dadza; dadži : dadzi</i>	111
Mīkstinašana.....	112
90.karte. 80.jaut. šķ, žģ - <i>škūnis : škūnis; šķelt : šķelt; režģis : režģis</i>	112
91.karte. 81.jaut. ķ - <i>kaķis : kaķis : kačs; ķēve : ķēve : čēve; 38.jaut.: zaķis : zaķis : začs; 82. jaut. ģ - <i>zāģis : zāģis : zuodzs</i>.....</i>	113
92.karte. 84.jaut. nč - <i>runči : ruņči; brunči : bruņči; danči : daņči</i>	114
93. karte. 85.jaut. -uš - <i>zariņš : zariņč...; galiņš : galiņč</i>	115

94.karte. 86.jaut. -ļš - ceļš : celš; teļš : telš	116
95.karte. 87a.jaut. -jš - vējš : vēš : vējs	117
96.karte. 87b.jaut. -rš - garš : gaŗš : gars	117
97.karte. 88a.jaut. -jš - arājs : arais : areis : araiš : arāš.....	118
98.karte. 88b.jaut. -jš - skuoluotājs : skuoluotais : skuoluoteis : skuoluotēs : skuoluotēs : skuoluotaiš : skuoluotaš : skuoluotāš.....	119
99.karte. 88c.jaut. -jš - sējējs : sējeis : sēješ : sējēš; vedējs : vedeis : vedeš.....	121
100.karte. 88d.jaut. -jš - skrējis : skrēš; gājis : gāš.....	122
101.karte. 89.jaut. -ais : gudrais : gudreis : gudres : gudrēs : gudrīs : gudraiš : gudraš	123
♦ sk. 45.karti. 39b.jaut. -I : vėl : vel : veļ	
Asimilācija	123
102.karte. 90.jaut. ln - pilns, mēlns, vēlns, vilna, kalns	123
103.karte. 91.jaut. ng, nk - runga, bunga, trenkāt, vangala.....	124
Disimilācija	125
104.karte. 92.jaut. sc, zdz - kar(s)ts, i(z)cept, i(z)dzert.....	125
105.karte. 93.jaut. kš - iekša : ieška; priekša : priekša; augša : auška.....	125
Metatēze	126
106.karte. 94. jaut. - bedre : brede; caurums : caumurs	126
Līdzskaņu zudums	127
107.karte. 95.jaut. rv - burvis : buris; cirvis : ciris; purvs : purs.....	127
108.karte. 96.jaut. ār, ēr - vārds : vāŗds : vāds; Kārlis : Kāŗlis : Kālis; bēŗns : bēŗns : bēns.....	128
Līdzskaņu pielikums un iespraudums.....	130
109.karte. 97a.jaut. s - kaste : skaste, kaudze : skaudze, krasts : skrasts, kruķis : skruķis, trepes : strepes, tupele : stupele.....	130
110.karte. 97b.jaut. Mobilais s vārda sākumā.....	130
111.karte. 98. jaut. k - īss : īkss; maiss : maikss; sviests : svieksts.....	130
112.karte. 99.jaut. -ns - gans : ganc; viņš : viņč.....	132
113.karte. 100.jaut. -ļš, -jš - gals : galc; mīļš : mīļč.....	132
Garie līdzskaņi	133
114.karte. 102.jaut. ļ, ņ - putra, krēsls, iesms, putns : krēsl, putŗ, iesm, putņ; 67.jaut. : kakls, stiprs, cēlms : kakļ, stipŗ, cēļm	133
KARTES	185-304

The Atlas of the Latvian Dialects. Phonetics

Preface	134
Course of Development of the Phonetic Atlas of the Latvian Dialects	134
Programme of Data Collecting for the Atlas	135
Network of the Atlas	135
Sources of the Atlas, Dialectal Data Collecting and Verification	136
Maps and Cartographing.....	136
Commentaries	137
Phonetic Transcription	138
Index of the Latvian Subdialects	138
Sources of the Atlas and their Abbreviations.....	139
Published Essays and Main Studies on Subdialects	139
Abbreviations.....	139
Maps and Commentaries	139
Map I. Dialects and Subdialect Groups in Latvian.....	139
Map II. Network of the Atlas	139
Map III. Publications of the Main Studies and Descriptions of Subdialects	139
The Stress and Syllable Accents	139
Map IV. Syllable Accents.....	139
Maps 1-9	140
Vocalism	142
Vocalism of the Root Syllables. Maps 10-49.....	142
Diphthongs on Root Syllables. Maps 50-54	158
Palatal Modification. Maps 55-57.....	161
Anaptyxis. Map 58.....	162
Diphthongoidal Bond of Vowels and Sonant <i>r</i> . Maps 59-65	163
Vocalism of Suffixal Syllables. Maps 66-69.....	165
Vocalism of Ending Syllables. Maps 70-82.....	168
Consonantism	173
Consonant Bond with <i>j</i> . Maps 83-89	173
Palatalization. Maps 90-101	174
Assimilation. Maps 102-103.....	178
Dissimilation. Maps 104-105.....	179
Metathesis. Map 106.....	180
Loss of Consonants. Maps 108-108.....	181
Addition and Insertion of Consonants. Maps 109-113	181
Long Consonants. Map 114	182
MAPS	185-304